

HENDRIK DE VRIES

88 JAAR

Vorige maand — 17 augustus — vierde de enige nog levende dichter van de generatie die tussen de beide wereldoorlogen het gezicht van de Nederlandse poëzie bepaalde zijn 88ste verjaardag: de Groninger Hendrik de Vries. Het heeft deze kunstenaar — die steeds zijn tekenen en schilderen net zo belangrijk heeft gevonden als zijn poëzie — nooit aan belangstelling en erkenning van officiële zijde ontbroken. Zo werd hij in 1976 nog geëerd met de toekenning van de P.C. Hooftprijs. Het lijkt er echter op dat in de jaren tachtig zijn tijd en ruimte aan de laars lappende poëzie nog meer aandacht gaat trekken. Zo wijdde W. F. Hermans bijvoorbeeld dit jaar een essay aan het werk van Hendrik de Vries. De dichter en zijn echtgenote maakten "een buitengewone uitzondering" door een kort interview toe te staan. Peter Blom trof in Haren een voor zijn leeftijd vitale dichter aan die nog steeds aan zijn oeuvre schaaft en kritisch staat ten opzichte van zijn recente bewonderaars

Een warme middag in augustus. Een paar dagen nadat Hendrik de Vries samen met zijn aanzienlijk jongere echtgenote Riek van der Zee zijn 88-ste verjaardag heeft gevierd.

Zij vertelt dat het een prettige dag geworden is. Met z'n beiden hebben ze ergens gedineerd. De vorige verjaardag vierden zij in Friesland, als gasten van Friese literatoren

Hendrik de Vries met zijn bundel 'Goyescos': "Soms ontdek ik nog eens iets dat ik vergeten was." (Foto: Chris van Houts).

DIE STRIJD VAN GRATIE EN WOEDE

ten vermindert in vele bloemlezingen te vinden — stond in de eerste bundel, "De nacht". "Ik vind in die bundel het gedicht Koorts veel beter. Dat vindt mijn vrouw ook."

De geheimzinnige (droom)-strekking van het gedicht heeft tot De Vries' ontzetting heel wat pennen — waaronder die van Hermans — in beweging gebracht. Soms met zotte resultaten, meldt de maker. "Daar was Hans van Straten die beweerde: zijn broer is door zijn schuld gestorven. En hij zit met een schuld waarmee hij wil afrekenen. Maar die broer heeft nog wel twintig jaar geleefd. Ik heb het gefantaseerd als een droom, een droomtoestand." Mevrouw De Vries: "Maar je had nooit gedacht dat er zo'n verhaal achter zou komen." De Vries, lachend: "Nee, dan had ik het niet gepubliceerd."

Verrassingen

Als dichter is De Vries nog slechts zo nu en dan actief. "Daarvoor zijn er ook te veel andere dingen die in de weg staan." Welke dingen? "Iedere dag heeft zijn verrassingen." Zijn echtgenote: "De dag is zo om." Zij vertelt dat zij nooit voor half twee gaan slapen. En elke morgen gaat om acht uur, half negen de wekker. Vroeger zette De Vries bepaalde zaken opzij om te kunnen dichten, veronderstelt de bezoeker. Zijn vrouw, lachend: "Hij kan mij niet opzij zetten."

Toch werkt De Vries nog steeds aan zijn poëtische oeuvre. De Arbeiderspers vernietigde vrij kort na verschijning de wegens eerdere publikatie in een tijdschrift slecht lopende "Goyescos" (1971) en de dichter streeft naar een nieuwe druk — bij een andere uitgever — waarin sommige gedichten vervallen en andere worden vervangen. Elders op deze pagina staat zo'n vervangend vers, waaruit nog eens blijkt hoezeer de dichter onder de invloed van zijn

heeft geschreven. Uit het hoofd citeert hij: "De heksentuin bloeit uitbundig, de heks heeft het varken de kop afgehakt en die deskundig op de hals van een pas onthoofd kind geplakt." Zijn vrouw: "Hè, bah, wat raar."

De dichter staat erg kritisch ten opzichte van veel oud werk. Zijn bundel "Lofzangen" (1923) noemt hij een enorme mislukking. "Mijn hele wereldbeschouwing is eigenlijk anders. Veel kosmischer. Die Lofzangen kwamen ineens over mij en werden in enkele dagen gedicht. Ze lijdten aan algemene onvolkomenheid en hebben ook onvoldoende uitdrukking." De kosmische wereldbeschouwing van De Vries komt heel concreet tot uiting in zijn enorme belangstelling voor de recente ontwikkelingen in de sterrenkunde: "Dat is voor mij eigenlijk een levenskwestie om zoveel mogelijk daarvan te weten. Het ontstaan van nieuwe zonnen en nieuwe werelden."

Tegenstrijdigheid

Het verzoek om een definitie van het eigen dichterschap overvalt De Vries. Dat valt niet zo één, twee, drie uit de mouw te schudden. Hij vertelt van voorspellende dromen, merkwaardige samenlopen die ook in zijn werk een rol spelen. En van een vorm van gespletenheid, kenmerkend en kwellend: "In mijn kinderjaren, toen ik acht jaar was of zo, was ik er van overtuigd dat ik meer van dieren hield dan van mensen. Toen ik in Spanje stierengevechten zag voelde ik dus ook een grote tegenstrijdigheid. Ik weet niet hoe, maar ik wist bij intuïtie wat het nationale schouwspel van Spanje inhield. Die strijd van gratie en woede. Op die leeftijd heb ik mij door Spanje over mijzelf verwonderd. Ik voelde dat het niet in mijn leven paste en er toch in was. Zoiets was het. Dit was een verschrikkelijke inconsequentie. Daar droomde ik vaak van. Kwellende dromen. Dat

Na hun trouwen in 1947 betrok het echtpaar de woning in een uithoek van Haren. 't Woeste Hoekje heet het huis. De rijkelijk schaduwbrengende bomen en struiken in de tuin rechtvaardigen de naam. Binnen — in de koude voorkamer — is het allerminst woest. De breekbaar ogende dichter wacht achter de grote tafel. Daarop ligt een papiertje waarop hij een paar dingen heeft geschreven die niet onbesproken mogen blijven. Mevrouw De Vries zet een potje sterke thee en neemt ook bij de tafel plaats.

Schilderijen van De Vries — geheimzinnige natuuraferelen — lijken de tuin de kamer in te trekken. Zo nu en dan luisteren we naar het gerinkel dat afkomstig is van de nabijgelegen spoorwegaanpak. De interviewer voelt zich ondanks de gastvrijheid een beetje een indringer, een ongewone getuige van een speciaal soort intimiteit, in de loop van bijna veertig jaar samenzijn gegroeid.

'Unheimisch'

Hendrik de Vries praat over de stad Groningen. Hij komt er nog wel eens, maar voelt zich er niet meer thuis. De in zijn leven een belangrijke rol spelende stad vindt hij te zeer veranderd, te smerig geworden. De binnenstad noemt hij "unheimisch". Het is niet meer de stad van zijn jeugd.

Niet dat al zijn herinneringen aan het leven in Groningen aangenaam zijn. Op een gegeven moment komt het gesprek op zijn ervaringen als schrijver op het gemeente-archief, een functie die De

Vries vele jaren heeft moeten bekleden. Tegen zijn zin, liever had hij geleefd van zijn tekenen en schilderen. Maar die ambitie bleek te hoog gegrepen, terwijl ook zijn moeder nauwelijks geneigd was in die richting mee te werken.

Over het archief: "Er waren dingen waarover ik mij als ambtenaar beledigd voelde." Onbenullige aanmerkingen waardoor geestdodend werk van een week in z'n geheel overnieuw gedaan moest worden. Mevrouw De Vries: "Ik had het die chef om de kop gooid." Haar man: "Hij gaf mij eens een brief mee en zei: die mag je alleen afgeven aan die en die. Ik zeg: en als die er niet is. Die is er wel. Maar hij bleek er niet te zijn. En toen kwam ik er mee terug. En hij heel kwaad: nu kom je net zo terug als je gegaan bent. Ik zeg: ja, ik heb mij precies aan de instructies gehouden. En toen ben ik weggelopen. Ik zei: u moet maar voor iemand anders zorgen die zich zo laat beledigen. Later heeft hij het wel ingetrokken."

Vernederingen van dorre papiervreters die De Vries moest doorstaan in een tijd waarin hij met zijn bundels "De nacht" (1920) en "Vlamrood" (1921) al een naam had opgebouwd, een tijd waarin hij furie maakte in het Groninger artistieke leven met andere aankomende literatoren als A. Marja, Henk Prakke en Ab Visser. En waarin hij lid werd van De Ploeg. Zijn vrouw — die werkte als lerares lichamelijke opvoeding — maakte een eind aan het ambtenaarschap tegen wil en dank: "Bij mijn trouwen zei ze: je

past er niet, je moet er weggaan. Het beviel niet. Nee, och god, nee."

Moeder

Een andere factor die het leven van De Vries in de stad Groningen soms zeer onprettig beïnvloedde was de geestgesteldheid van zijn moeder. Door geldgebrek was hij aan het ouderlijk huis gebonden. Daarin vond hij wél steun bij zijn erudiete vader, de neerlandicus dr. Wobbe de Vries, leraar, specialist in vergelijkende Indogermanistiek, een man die zo'n twintig talen beheerste.

De Vries: "In de oorlogstijd is mijn vader al vrij gauw overleden, wat wel een grote opluchting was, want hij leed niet alleen onder alles wat er in de wereld gebeurde, maar ook door zijn vrouw. Dat is heel erg geweest. Ze is vaak jarenlang buitenshuis verpleegd. Meer dan eens. En we zagen er steeds vreselijk tegenop dat ze weer thuis zou komen. Mijn jongste broer heeft er het minste onder te lijden gehad. Die trok zich nergens wat van aan. Moeder is op de dag van de bevrijding overleden. Het heeft een week geduurd voor we haar konden begraven."

Uiterlijk onbewogen vertelt De Vries dat hij na de bevrijding een ellendige periode heeft beleefd. "Dat was een heel benauwde tijd in mijn leven. Ik had eerst een zo zware dyfteritis gehad dat de dokter verwonderd was dat ik daar levend doorheen gekomen ben." Hij bleef in het ouderlijk huis aan de Korreweg, maar: "Toen kreeg ik lui in huis, zogenaamde huisbevaarders die ik helemaal niet aankon. 's Morgens in de vroege ging ik naar waar vaders studeerkamer geweest was en haalde allerlei luizen uit mijn haar. Ik was dóódongelukkig. Zij speelden helemaal de baas."

Mevrouw De Vries heeft haar man in deze periode ontmoet. Zij zocht contact met de dichter/schilder — die zij niet persoonlijk kende — omdat zij verwachtte dat die haar meer kon vertellen over het door haar bewonderde werk van Slauerhoff. Glimlachend zegt zij: " 's Middags moet hij het briefje ontvangen hebben en 's avonds stond hij bij mij op de stoep. Dat briefje heeft hij jarenlang bewaard." De Vries: "Toen begon een betere tijd voor mij." Het huwelijk in 1947 vormt een scheidslijn in zijn leven. Maar die verandering ten goede klinkt niet

door in de aard van zijn poëzie. De echtgenote: "Dat was een heel andere afdeling."

"Rolf"

Zoals gemeld trekt de poëzie van Hendrik de Vries — door zijn vrouw steevast aangesproken met "Rolf", "Hendrik is geen mooie naam" — de laatste tijd weer meer aandacht. Het begon al in 1980 toen de trouwe De Vries-bewonderaar en neerlandicus Jan van der Vegt het boek "Vuur onder de wereld — Het magisch dichterschap van Hendrik de Vries" — (Uitgeverij BZZTôH, Den Haag) had geschreven. In zijn verhelderende studie van De Vries' soms moeilijk toegankelijke werk formuleerde Van der Vegt onder meer deze omschrijving:

"Hendrik de Vries is een absoluut dichter. Zijn poëzie is zijn bestaan. Vrijwel alles wat hij schreef, heeft in de vorm die het kreeg — met alle traditionele regels of magische taboes — een innerlijke noodzakelijkheid. Hij heeft zijn levenservaringen, zijn wereldbeschouwing en de stof uit de dromen die in overvloed op hem afkwamen, tot de grondslag gemaakt van zijn gedichten, maar ook van de manier waarop hij die schreef. Zijn werk heeft daardoor een zeer hechte eenheid, die ook kon ontstaan doordat de ervaringen van zijn kindertijd voor zijn dichterschap altijd geldig zijn gebleven. Hij erkende het "wonder van de kinderziel", van een ervaringsgebied dat zo rijk was dat hij er de poëzie van een lang leven mee kon vullen."

Waardering kan De Vries opbrengen voor de manier waarop Van der Vegt zijn poëzie heeft ontleed. Minder te spreken is hij over het biografische hoofdstuk in het boek: "Dat is allemaal onjuist. Hij beweerde bijvoorbeeld dat de drie broertjes De Vries mensenschuw waren. Nou moet je weten dat de jongste van die drie broertjes wegens wangedrag van school werd weggejaagd. Met een volstrekt verbod om er ooit weer op te komen. Die had namelijk met een mes gestoken, enzovoort. Ha, ha. In de biografie staan allemaal dingen die niet waar zijn of die in een heel ander licht gezien moeten worden."

Zijn vrouw vindt dat ook even gezegd moet worden dat Van der Vegt De Vries enorm heeft geholpen bij het samenstellen van het boek "Kritiek als credo" waarin

kritieken, essays en polemieken over poëzie van De Vries' hand gebundeld werden (Nijgh & Van Ditmar, Den Haag, 1980). "Anders lijkt het alsof hij alles verkeerd gedaan heeft." De dichter moet zijn vrouw gelijk geven.

W. F. Hermans

Ook W. F. Hermans besteedde fors aandacht aan Hendrik de Vries, in een essay dat op 10 februari van dit jaar in NRC-Handelsblad verscheen. Een kort citaat: "Als ik een bloemlezing moest maken uit de Nederlandse poëzie van de laatste honderd jaar, zou ik er, denk ik, meer gedichten van De Vries in opnemen dan van Gorter, Marsman, of zelfs Slauerhoff." Niet gering, zo'n waardering. Maar De Vries is niet blij met het verhaal van Hermans:

"Hermans wist niet dat de schilderkunst en de tekenkunst een precies zo grote plaats in mijn leven hebben als de dichtkunst. Hij heeft een stuk over mij geschreven dat volslagen onkundig was. Ze hebben mij de krant een week te laat toegestuurd, anders had ik er direct op kunnen reageren. Hij wist niet dat ik een tweetalig dichter ben. Ik heb heel wat in het Spaans gedicht. Daar waren Spanjaarden die zeiden: die regel had u zo moeten doen, maar andere Spanjaarden zeiden: u had een prachtige regel verknoeid als u dat gedaan had. Hermans deed net alsof ik alleen lang geleden gedichten gemaakt had. Dat waren dingen waar ik helemaal niet meer achterstond. Die ik al niet meer als mijn eigen gedichten zou herkennen. Hij heeft niks over later werk gezegd. De Goyescos bijvoorbeeld die wel een beetje ... erg goed zijn en later Impulsen. Die bundels kende hij blijkbaar niet. Als hij daarover geschreven had, had men veel meer van mijn werk leren kennen. Hij heeft geen idee van wie ik ben of wat ik gedaan heb."

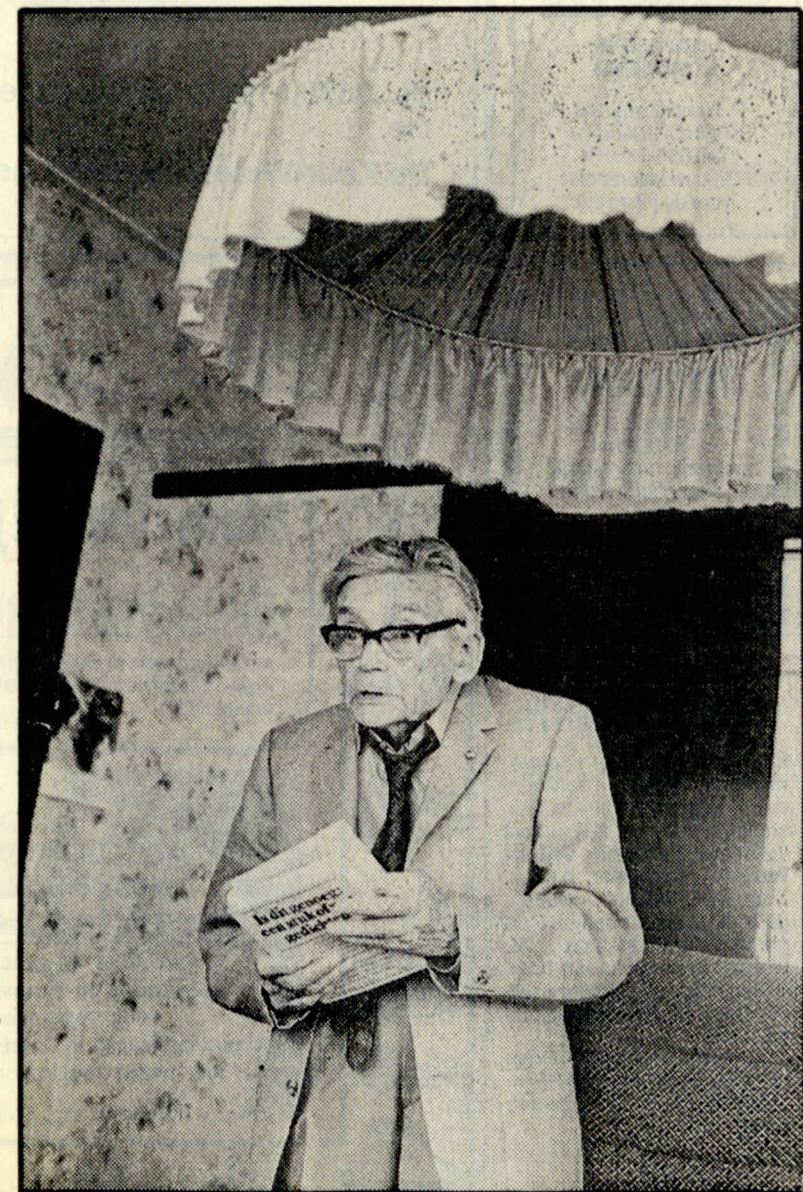
Een ander die recent over De Vries publiceerde is de dichter Willem Wilmink. Hij schreef "Mijn broer — Aantekeningen bij gedichten van Hendrik de Vries" (De Prom Bibliofoel, 1983) en onlangs een De Vries-essay in het zomernummer van De Tweede Ronde. De Vries' oordeel over Wilmink is milder, al vindt hij de aandacht die ook Wilmink aan zijn gedicht "De broer" besteedde sterk overdreven. Dit beroemdste gedicht — al dan niet door zetzou-

vaak van. Kwellende dromen. Dat was een hele obsessie."

Verder heeft hij het plan om bij "Goyescos" een tweede deel samen te stellen met vertalingen van oorspronkelijk in het Spaans geschreven verzen. "Er komt ook ander werk in. Soms ontdek ik nog eens iets dat ik vergeten was. Ik heb nog rare dingen liggen die wel bij het idee van Goyescos passen. Ik had ze nog wel in het hoofd (De Vries heeft een enorm geheugen - p.b.), maar ik vond ze ineens in druk, als drukproeven."

Wat later vertelt De Vries dat hij ook "vreselijke kolderverzen"

● PETER BLOM

Hendrik de Vries met in zijn handen de bloemlezing „Is dit genoeg een stuk of wat gedichten”, een uitgave overigens die volgens hem onzorgvuldig is samengesteld: zijn gedicht „Stuntvluchten 20'er 30'er jaren” heeft men gemakshalve bij de categorie „techniek” ondergebracht . . . (Foto: Chris van Houts).

HENDRIK DE VRIES